

Irinel ANGHEL

Despre Suprarealism și “Fusion-Music”

• În deceniul 9 al secolului XX, **conceptul de suprarealitate a fost reînviat**. Pe de altă parte, se remarcă faptul că dacă arta suprarealistă a unor creatori precum R. Magritte, M. Ernst, S. Dali, M. Duchamp sau J. Miro este atât de populară în prezent, se datorează faptului că imaginația lor artistică a fost o **briliantă anticipare a viziunilor postmoderne**.

Generația anilor '90 “reinventează suprarealismul” într-o acțiune ce nu este încă recunoscută de critica de specialitate, în mare măsură pentru că **“noul suprarealism”** nu este cuantificabil. Există doar artiști ce utilizează metafore ale subconștientului, viziuni ale imaginației declanșate în vis, ce se auto-intitulează suprarealiști. Aceasta este în fond, “distanța considerabilă între spiritul și litera onirismului, ce relevă la urma urmei, refuzul înregimentării”, un mod adecvat de abordare a creațiilor acestei mișcări fiind mai degrabă “analiza separată a creațiilor individuale, care, aidoma monadelor leibniziene, se relevă fatalmente ca niște lumi autonome”.¹

• *Suprarealism sau supraconvenționalism* – iată că mișcarea pornită de Andre Breton își găsește după aproape un secol, ecourile și în muzică. Fascinația ilogicului în sens de “*dérailson*” continuă să acționeze asupra artiștilor mai puțin împăcați cu limitele impuse de sisteme rigide de creație. Raportarea la lumea misterioasă a visului va fi probabil eternă, atât timp cât oamenii vor continua să viseze – transformându-și produsul artistic în metafore ale subconștientului ce are legi proprii de funcționare (și ele greu de prins în categorii fixe), căci așa cum arăta Freud, “agregatele quasi-haotice ale viselor nocturne comunică printr-o **altă logică**”. Toate aceste imagini mentale (vise, halucinații, reverii, hipnoze, fantezii) au un mister inepuizabil - ca stări de conștiință alterate, **cu fenomenologie fluctuantă**. Printr-o unică sintagmă, Edward S. Smale le numește “**closed-eye visions**”.² Mecanisme psihice de o mare putere, scăpate de sub controlul rațiunii se pun în mișcare pentru ieșirea din realitate. Tărâmul artistic este la un pas. Nu vorbesc de meșteșug. Acela este o unealtă. Vorbesc de mult invocata (de către poeți) nebunie a ieșirii din sine și din corsetul convențiilor, ce face direct apel la deplinul exercițiu al **intuiției** și uneori chiar la atotputernicia ei.

¹ Ovidiu Morar

² Edwards S. Smale, Motion Pictures, Mental Imagery and Mentation (Internet).

Imagistica fantastică deschide astfel un teritoriu inepuizabil prin varietate și prin mulțimea întruchipărilor ei și combinațiilor posibile ale acestora. Ea se va găsi tot timpul ca alternativă a artiștilor non-conformiști ce vor avea de dus un război cu convenționalismul ori raționalismul exacerbat.

- Este foarte interesant de a desprinde din atitudinea afișată atât în creație cât și în viața lor socială, a artiștilor surrealiști binecunoscuți, tipul de personalitate ce-și revendică acest statut, indicând un **temperament rebel, non-conformist**, nesupus îngrădirilor de orice fel, ce detestă încadrările și limitele. Este așadar importantă capacitatea de reacție a unor atari artiști la stimulii contextului cultural și social, în cadrul căruia, o primă caracteristică a creației lor este cea **provocatoare**, manevrând **paradoxuri** într-o lume împăcată, satisfăcută de propriile-i adevăruri aparente.

Un asemenea tip de creator (răspunzând astfel la o primă cerință a intenționalității de a accede la suprarealitate) a fost în muzică, Charles Ives. Influențat fiind de tatăl său, care avea idei extrem de libertine în legătură cu ceea ce poate fi muzica, Ives este de mic copil fascinat de non-convenționalism, de tot ceea ce este ne-uzual, de modelul plural și de paradoxuri. Singura caracteristică constantă a creației sale a fost eliberarea de reguli. Se spune despre Ives, că "a dat jos mantia tradiției europene"¹, punând în loc o rețetă proprie. Despre muzica lui Charles Ives nu se poate spune într-un cuvânt, decât că este "ivesiană", descrierea ei fiind unică și conținându-și astfel propria referință. Atari spirite surrealistice au fost profetice în istoria muzicii (Ives este nu numai precursorul modernismului dar și al postmodernismului).

- Originalitatea artiștilor suprealiști s-a dezvoltat așadar în aproape toate formele de expresie artistică, transformând orice ocazie și orice manifestare (ca, spre exemplu, organizarea unei expoziții) într-o sărbătoare a imaginarului, impunându-se ca **artă "a evenimentului"** (singura pe care suprealismul a dorit să o producă).

- Care ar fi regulile, convențiile pe care le încalcă o lucrare și care sunt invențiile pe care le-ar putea aduce pentru a-și valida apartenența la suprealism?

1. estetica muzicală **postmodernă**
2. material muzical **eclectic** utilizând elemente de recuzită, deteritorializări și recontextualizări (cu sau fără implicare semantică), în interiorul sau în afara unei logici normale de raportare
3. forma **mozaicată** sau **de labirint**
4. construcție **non-arborescentă**
5. trasee sonore adesea **sparte, accidentate, imprevizibile**

¹ Jan Swafford, Ch. Ives: A Life with Music, W.W. Norton and Company, 1996.

6. tehnica **colajului** și a **palimpsestului**
7. pluralitate opțională a soluțiilor componistice
8. mare importanță acordată **schimbării** (instrumentelor, stării, muzicii, tipului de timp de desfășurare)
9. antrenarea unei **complexități** muzicale la mai multe niveluri (al materialului muzical, al sintaxei, al structurii, al stilului, al formei și sensului)
10. timp muzical **elastic** ("oprit", dilatat, comprimat)
11. aliaje timbrale **ne-uzuale, exotice, bizare**

• Arta colajului a fost intens practică de către pictorii și scriitorii suprarealiști. Pentru ei toți, aceasta era o armă îndreptată către banalitatea cotidiană și mai ales, către arta aservită așa-numitului "spirit serios".

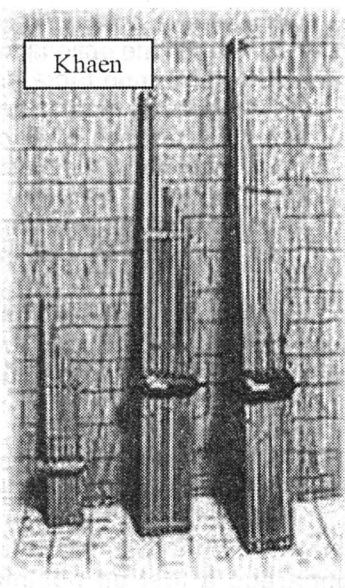
• În muzica românească, compozitorul despre care se poate spune cu certitudine (și datorită consecvenței sale ideatice și artistice) că s-a întâlnit cu suprarealismul și că a cultivat o estetica onirică este **Mihai Mitrea Celarianu**. Intrarea sa în postmodernism s-a făcut fără rupturi ori schimbări de direcție, deoarece a fost un postmodern avant la lettre. Lucrări precum *Aus*, *Été*, *Milchstrassenmusik*, *Evian Evian*, *Jokari* – sunt exemple convingătoare ale întrupării sonore a dezideratelor acestei orientări. Bifurcațiile multiple și semnificative ale muzicii acestui creator fascinează prin puterea de impresiune a alegerilor componistice (fie ea ruptură structurală ori persistență de stare). Repetitivitatea este pusă în slujba surrealismului lui Mitrea Celarianu în sens obsedant ori nostalgic, făcând apel la funcția memoriei ce sondează amintiri sonore ale copilăriei.

De asemenea, creația subsemnatei se dorește atașată postmodernismului într-o variantă personală a muzicii oniric-suprerealiste, ce vizează complexitatea cu mai multe niveluri perceptive datorate polimuzicilor (muzicilor suprapuse), metastilismului, apelului la "recuzita" marelui muzeu al tuturor timpurilor și spațiilor, influențelor diverselor culturi non-europene, "căderilor" în temporalități dilatate, fantastice și utilizării unor timbruri instrumentale non-convenționale, exotice. Cultivarea bizareriei și a șocului produs de adoptarea unor soluții neașteptate, prin contrazicerea "bunului mers" al muzicii, a legităților sale automate interne, fac parte din arsenalul de mijloace prin care această creație își revendică o calitate surrealită.

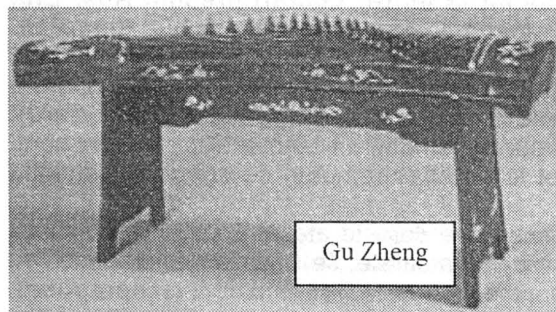
• **Despre culoare.** În pictura suprarealistă, cromatică are o importanță crucială. Puterea de impresiune a viziunilor fantastice se sprijină foarte mult pe alegerea culorilor de înveșmântare a elementelor. Acestea sunt vii, tari, alcătuind combinații nefirești ce atrag atenția.

Și în compoziția muzicală ce explorează metafore ale subconștientului, devine așadar imperios necesar apelul la timbralități ne-obișnuite, bizare, exotice, la combinații instrumentale insolite, procesări electronice etc. Ieșirea din "alb-

negru” elegant al orchestrei clasice se impune ca deziderat al obținerii calității oniric-suprerealiste a unei lucrări. Se poate ajunge chiar la mult discutata “**compoziție de timbruri**” în care acest parametru este cel mai important (dacă nu singurul important) în imaginarea unei partituri. Experiențele lui Harry Partch, încă de la începutul secolului XX, au deschis apetitul compozitorilor de explorare și experimentare a unor noi sonorități în muzica occidentală – fie prin inventarea unor noi instrumente (transformarea unor obiecte cu altă funcționalitate în surse de sunete muzicale) fie prin aducerea în sala de concert a unor instrumente nefolosite de regulă în muzica cultă (instrumente tradiționale, aparținente folclorului unor popoare ori chiar unor culturi extra-europene). De asemenea, trebuie menționat aportul semnificativ al lui Edgar Varèse, care a considerat timbrul ca pe un **fenomen** în sine, dorind **să facă muzică cu**

Khaen

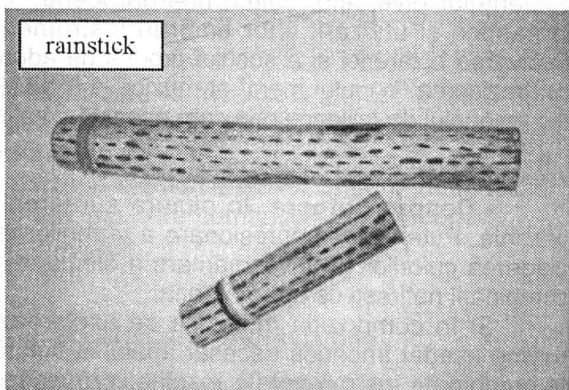
Gu Zheng

SUNETE și nu cu NOTE.

Exotismul este pe de altă parte cultivat de mai mulți compozitori ce se inspiră din muzica culturilor asiatice găsind aici noi surse timbrale care să poată susține viziuni sonore proaspete și mai ales expresive.

Fiecare perioadă istorică și-a avut astfel propriile mijloace de expresie. Este firesc ca și muzica secolelor XX și XXI să-și găsească **proprile-i soluții instrumentale** (altele decât cele clasice).

În ceea ce mă interesează însă, se poate spune că utilizarea noilor culori favorizează, înlesnește imaginarea unor viziuni halucinante, din categoria fantasticului, ce-și găsesc ca atare înveșmântarea adecvată.

rainstick

• **“New Sounds” sau “Fusion Music”**. Întreprindere experimentală de comunicare artistică (conexă cu noul suprarealism) ce **transcende granițele culturale**, sondând **frontierele dintre genuri și stiluri muzicale diferite** (muzica clasic-contemporană, jazz, “world music”). O altă față a muzicii noi, ce oferă o alternativă la ceea ce se poate asculta și vedea de obicei în sălile de concert din România.

Constatare: direcția “Muzicii de fuziune” a diverselor opțiuni de gen, care cunoaște o largă răspândire la momentul actual în Occident, **lipsește cu desăvârșire de pe scenele românești. Necesitate de sincronizare a vieții muzicale românești cu pulsul evenimentelor internaționale**. Acest lucru devine posibil atât prin stimularea câtorva muzicieni români interesați de experimentarea acestui fenomen, cât și prin invitarea unor interpreți care trăiesc în Occident, în mijlocul manifestării evenimentelor de această factură artistică.

Numita direcție are în vedere și **dezvoltarea unor noi mijloace de expresie** în muzica contemporană, o lărgire a vocabularului și a orizonturilor sale. Mixtura rezultatelor datorate dezvoltării tehnologiei în domeniul sunetului, cu tehnicile instrumentale ne-uzuale și sonoritățile ne-convenționale ale instrumentelor aparținente tuturor tradițiilor lumii, dă naștere unui tip de **“performance art”** ce adoptă spiritul avangardei, concretizându-l **altfel** decât prin construcții seci, sterile - ci dimpotrivă, prin **vitalitate și deschidere**.

Se naște o nouă artă la nivel mondial, caracterizată prin combinații hibride și experimente acustice aflate în directă relație **cu felul în care sună muzica**, și nu cu normele convenționale de zămislire a ei. “Creația instant” este și ea favorizată de acest demers, spectacolele de improvizație fiind “atelierelor” din care se ivesc majoritatea ideilor și în care se testează soluțiile de fuziune.